

SvD OPINION

Kontroller i t-banan bryter mot folkrätten

Att kontrollera människor utan misstanke om brott strider mot Europakonventionen. En person som har utsatts för polisens t-banekontroller kan alltså driva sitt fall hela vägen till Europadomstolen – och Sverige skulle sannolikt fällas. Det skriver Henrik Bergquist, expert på mänskliga rättigheter.

Europakonventionen är tydlig: som regel ska staten ha en grundad misstanke om brott för att uppehålla en person. Att rutinmässigt kontrollera personer, till exempel i tunnelbanan, är inte förenligt med folkrätten, skriver Henrik Bergquist.

FOTO: JANERIK HENRIKSSON/SCANPIX

26 februari 2013 kl 01:26 , uppdaterad: 1 mars 2013 kl 13:32

BRÄNNPUNKT | JAKT PÅ PAPPERSLÖSA

Ingen ska behöva räkna med att bli

Diskussionen om polisens påstådda sökande i Stockholms tunnelbana efter personer som befinner sig i landet utan tillstånd har varit inriktad på praktiska överväganden och agerandets överensstämmelse med svensk lag. Motverkar inte polisen allmänhetens trygghet? Är agerandet förenligt med polisens egna regler? Är inte polisens beteende rentav ett brott mot regeringsformens bestämmelser om

**tillfrågad om
uppehållstillstånd
när man reser i
tunnelbanan.**

Henrik Bergquist

likabehandling och mot diskrimineringslagen?

Dessa överväganden är riktiga och bidrar till en helhetsbedömning att polisen gör fel om den utan grundad misstanke om brott söker på allmän plats efter personer som uppehåller sig i

Sverige utan tillstånd. Det finns också andra praktiska överväganden.

Genom programmet Secure Communities i USA har lokala poliser lämnat över invandrare utan uppehållstillstånd till nationella myndigheter efter att ha gripit dem för exempelvis trafikförseelser. Kritik har förekommit om att agerandet undergräver invandrares förtroende för polisen överlag, inbegripet deras benägenhet att samarbeta med polisen i andra sammanhang. Många lokala polismyndigheter har nu lämnat programmet.

Samtidigt finns en infallsvinkel som den svenska diskussionen har förbisett; att polisens agerande kan vara oförenligt med folkrätten, bland annat Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

Alla som befinner sig inom ett lands gränser har i första hand en skyldighet att känna till och följa landets lagar. Samtidigt är det grundläggande för rättssäkerheten att den lagförande parten – staten och de som utför uppgifter å dess vägnar – är förutsägbar och enhetlig i hur den tillämpar lagen.

Regler och praxis inom folkrätten är därför tydliga; som regel ska staten ha en grundad misstanke om brott för att uppehålla en person. I annat fall är den skyldig att avstå från att inkräkta på den enskildes rätt till skydd för privatlivet, en rättighet föreskriven i artikel 8 i Europakonventionen. Bland annat härav kommer förbudet mot rutinkontroller av id-handlingar på allmän plats.

Har polisen välgrundade skäl att tro att en viss person – misstänkt för ett specifikt brott – kommer att vara på en viss plats vid en viss tid kommer saken i annan dager. Kan man förstå av sammanhanget vad den offentliga maktens företrädare kan ha rimlig anledning att göra – stickkontroller längs en väg av körkort och annat som berör möjliga överträdelse av trafikregler – kan polisens uppehållande av enskilda personer också vara befogad.

Något sådant är det dock inte klart att det har varit fråga om i det aktuella fallet. Flera personer har i stället menat att de har blivit tillfrågade om id-handling av polisen i tunnelbanan – utan att de hade passerat biljettspärren utan giltig biljett eller gjort något annat inför polisen i strid med lagen.

Ingen ska behöva räkna med att bli tillfrågad om uppehållstillstånd när man reser i tunnelbanan, lika lite som man ska behöva räkna med att en polis kommer fram till en när man sitter på en parkbänk och frågar på måfå om man har begått något brott. Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna har slagit fast dessa grundsatser i flera fall.

Av särskilt intresse under senare år är 2010 års utslag i fallet Gillan och Quinton mot Storbritannien. Fallet gällde att polisen med åberopande av lagstiftning mot terrorism hade gripit två personer på väg till en demonstration vid en vapenmässa. Inte ens i fråga om ett så allvarligt område som terrorism fann domstolen det befogat att polisen utan grundad misstanke om brott fick uppe- hålla och begära id-handling av enskilda personer.

Eftersom domstolens praxis är bindande för alla parter till Europakonventionen, bland dem Sverige, saknar parterna rätt att bryta mot praxisen. Är det så att polisen gör de rutinkontroller de har anklagats för att göra i Stockholms tunnelbana är det fullt tänkbart att en person utsatt för agerandet skulle kunna driva sitt fall hela vägen till Europadomstolen – och Sverige skulle då sannolikt bli fällt. Slutsatsen blir än mer uppenbar; polisen ska inte leta efter papperslösa på gator och torg – eller i tunnelbanan.

HENRIK BERGQUIST

kansliråd i regeringskansliet och tidigare chef för utrikesdepartementets arbetsgrupp för mänskliga rättigheter

Mer debatt om jakt på papperslösa:

on 6 mar "Id-koll kan jämföras med alkotesterna"
må 4 mar "Regler kring migration behövs"
må 4 mar "Hudfärg ska inte vara polisens riktmärke"
fr 1 mar "Ge de papperslösa amnesti"
fr 1 mar "Polisen ser till att lagar efterlevs"
ti 26 feb "Kontroller i t-banan brott mot folkrätten"
fr 22 feb "De som vistas här illegalt ska avvisas"
to 21 feb "Hänsynslös jakt på papperslösa"